

Anna Majda, Joanna Zalewska-Puchała

Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Pracownia Teorii i Podstaw Pielęgniarstwa, Wydział Nauk o Zdrowiu,
 Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

Rozwój szkolnictwa pielęgniarstwa. Dziewięćdziesięciolecie powstania Uniwersyteckiej Szkoły Pielęgniarek i Opiekunek Zdrowia w Krakowie

The Development of Nursing Education. The 90th Anniversary of the
 University School for Nurses and Healthcare Professionals in Krakow

STRESZCZENIE

Wstęp. Rozwój pielęgniarstwa w Polsce rozpoczął się znacznie później niż w wielu innych krajach. Na krótko doszło do niego w latach 1911–1939, ale niemal całkowicie zatrzymał się w czasie wojny, po której nastąpił 20-letni okres chaosu. Wychodzenie z trudnego okresu rozpoczęło się z początkiem lat 60. XX wieku. Dziś pielęgniarstwo rozwija się intensywniej niż kiedykolwiek wcześniej – zarówno w teorii, jak i w praktyce.

Cel pracy. Ukazanie rozwoju kształcenia pielęgniarek w Polsce na przykładzie Krakowa.

Materiał i metody. W pracy wykorzystano analizę piśmiennictwa oraz materiałów archiwalnych.

Wyniki. W Krakowie w 1911 roku powstała Szkoła Zawodowych Pielęgniarek Stowarzyszenia PP. Ekonomek św. Wincentego à Paulo, która funkcjonowała do 1921 roku. Cztery lata później otwarto Uniwersytecką Szkołę Pielęgniarek i Opiekunek Zdrowia (Higienistek). W 1950 roku kształcenie pielęgniarek zostało odłączone od Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mimo zmian nazwy i struktury organizacyjnej w kolejnych dziesięcioleciach kontynuowano kształcenie pielęgniarek zgodnie z tradycją szkoły krakowskiej i najwyższymi standardami. W 1975 roku powstał Wydział Pielęgniarstwa Akademii Medycznej kształcący pielęgniarki na poziomie wyższym.

W 40-letniej historii akademickiego kształcenia pielęgniarek w Krakowie dokonano się kilka znaczących zmian organizacyjnych. W 1998 roku Wydział Nauk o Zdrowiu zainicjował w Polsce kształcenie pielęgniarek w zakresie podstawowym w systemie 3-letnich studiów wyższych zawodowych.

Wnioski. Krakowskie środowisko akademickie pielęgniarek nie zaprzepaściło wkładu nesterek w rozwój pielęgniarstwa zawodowego, lecz przyczyniło się do jego rozwoju naukowego.

Problemy Pielęgniarstwa 2016; 24 (1): 61–68

Słowa kluczowe: kształcenie; pielęgniarstwo

ABSTRACT

Introduction. Nursing in Poland started to develop much later than in many other countries. Short period of initial development in 1911–1939 has been followed by almost entire pause period during Second World War time and afterwards almost 20-years period of chaos. Getting over of the difficult period began with the beginning of the 1960'. Today, like never ever in the past, it is developing significantly, both in terms of theory and practice.

The aim of the work. The exhibition of the development of the education of nurses in Poland based on the example of Krakow city.

Material and method. To complete this work analysis of the literature and archival materials have been used.

Adres do korespondencji: dr n. med. Anna Majda, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum,
 ul. Michałowskiego 12, 31-126 Kraków, tel. 506 26 71 70, e-mail: majdanna@poczta.onet.pl

DOI: 10.5603/PP.2016.0010

Results. The Professional Nurses School of the Company of the Daughters of Charity of Saint Vincent de Paul was opened in 1911 in Krakow and operated until 1921. Following a 4-year break, the graduates of the Professional Nurses School put forward and saw through the initiative of opening the University School for Nurses and Healthcare Professionals (Hygienists). Although nursing training was removed from the curriculum at the Jagiellonian University in 1950. In 1975 the Faculty of Nursing of the Medical Academy has been established to provide nursing education at an academic level. Several fundamental organisational changes have taken place in the course of the 40 years since nursing education at an academic level was first introduced in Krakow. In 1998 the Faculty of Health Sciences pioneered the education of nurses at an elementary level in the form of a 3-year vocational baccalaureate programme.

Conclusions. Krakow's academic nursing community haven't brought to ruing nestors' contribution into the development of the professional nursing. It has contributed to the development of the scientific nursing.

Problemy Pielęgniarswa 2016; 24 (1): 61–68

Key words: education; nursing

Wstęp

Kształcenie pielęgniarek w Polsce ma długą tradycję. Rozpoczęło się w 1911 roku w Krakowie, z inicjatywy Marii Epstein i Anny Rydlówny, w ramach Szkoły Zawodowych Pielęgniarek Stowarzyszenia PP. Ekonomek św. Wincentego à Paulo. Szkoła ta, zwana starą szkołą krakowską, funkcjonowała do 1921 roku [1–3].

Cel pracy

Celem pracy jest ukazanie rozwoju kształcenia pielęgniarek w Polsce na przykładzie Krakowa.

Materiał i metody

W pracy wykorzystano tematyczny przegląd piśmiennictwa oraz analizę materiałów archiwalnych zachowanych w Saloniku Historii Pielęgniarswa przy Instytucie Pielęgniarswa i Położnictwa (IPiP) Wydziału Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (WNZ CM UJ).

Wyniki

W 1925 roku przy ulicy Kopernika 23 (dzisiaj 25), przy wsparciu profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego i z pomocą Fundacji Rockefellera, otwarto Uniwersytecką Szkołę Pielęgniarek i Opiekunek Zdrowia (Higienistek) (USPiH), która miała być kontynuacją starej szkoły krakowskiej. Z inicjatywą utworzenia USPiH wyszły pielęgniarki — absolwentki Szkoły Zawodowych Pielęgniarek — a jej tworzenie oparto o wzory amerykańskie. U boku dyrektorki Marii Epstein stanęły: Anna Rydlówna (jako jej zastępczyni), Teresa Kulczyńska, Maria Wiszniewska i nieco później Hanna Chrzanowska. USPiH funkcjonowała w ramach Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego (WL UJ) jako autonomiczne studium z własnym statutem [4, 5].

Dużą wagę w USPiH przywiązywano do kształtowania postaw uczennic, ceremoniałów i symboliki zawodowej: „Na dyżury szpitalne uczennice powinny

przychodzić na 5 minut przed rozpoczęciem dyżuru. Powinny pracować starannie, stosując się do systemu, jakiego nauczono ich w lekcjach zasad pielęgniarswa. Żadnych innowacji w pracy wprowadzać nie wolno bez aprobaty władz szkolnych” [5].

Pomimo, jak się dziś wydaje, rygorystycznych regulaminów w USPiH panowała bardzo przyjazna atmosfera; Maria Epstein spotykała się z uczennicami i instrukorkami w saloniku zwanym salą kominkową, gdzie często grała na pianinie. Salonik był też miejscem spotkań profesorów WL UJ, odbywały się w nim egzaminy uczennic [6].

Plan i program nauczania w USPiH był ustawicznie unowocześniany, dostosowywany do potrzeb praktyki. Warunki przyjęcia, czas i organizacja kształcenia pielęgniarek oraz zasady ukończenia szkoły były wyraźnie określone (tab. 1). Obowiązywał system nauczania „blokowy wspólny”, w którym uczennice kształciły się jednocześnie w szpitalu (zajęcia praktyczne) oraz na wykładach i ćwiczeniach (nauka teoretyczna). Poprzedzał go 16-tygodniowy kurs wstępny obejmujący naukę anatomii, fizjologii, mikrobiologii, a przede wszystkim pielęgniarswa. Zajęcia praktyczne odbywały się w klinice chirurgicznej, pediatrycznej, położniczej, w klinice chorób wewnętrznych i na oddziale zakaźnym, a w późniejszym okresie: w ambulatoriach (skórno-wenerycznym, laryngologicznym i okulistycznym), w poradni dla matki i dziecka, w poradni przeciwgruźliczej, w higienie szkolnej, w pielęgniarswie domowym [1, 7].

W latach 1918–1939 powstało w Polsce 9 szkół pielęgniarskich. Podlegały one władzom centralnym służby zdrowia. Były instytucjami samodzielnymi, niezależnymi od szpitali. Zajęcia prowadzili w nich lekarze i pielęgniarki, z których wiele ukończyło szkoły i/lub staże zagraniczne — między innymi w Stanach Zjednoczonych, Francji, Anglii, Austrii — w ramach stypendiów Fundacji Rockefellera i Amerykańskiego Czerwonego Krzyża. W tym czasie dyrektorką szkoły pielęgniarskiej mogła być

Tabela 1. Kształcenie pielęgniarek w zakresie podstawowym w Polsce w latach 1925–1939 na przykładzie Uniwersyteckiej Szkoły Pielęgniarek i Opiekunek Zdrowia (Higienistek)**Table 1.** Nursing education in Poland at the elementary level in years 1925–1939, on the example of University School for Nurses and Healthcare Professionals (Hygienists)

Lata trwania naboru	1925–1939
Poziom wykształcenia	Średnie zawodowe
Tytuł zawodowy	Pielęgniarka
Wymagania przy przyjęciu	6 klas gimnazjum, a po reformie szkolnej tzw. mała matura; pozytywna opinia o przydatności do zawodu; cenzus wieku 18–30 lat
Ogólna liczba godzin kształcenia	Czas nauki początkowo 2-letni, później przedłużony do 2,5-letniego; obejmował 4063–5479 godz.
Egzamin końcowy	Egzamin teoretyczny i praktyczny o charakterze państwowego egzaminu dyplomowego; w całej Polsce taka forma egzaminu od 1935 r.

Tabela 2. Działania nauczycielek Uniwersyteckiej Szkoły Pielęgniarek i Opiekunek Zdrowia (Higienistek) (USPiH) na rzecz rozwoju zawodu w latach 1925–1939**Table 2.** Activities of University School for Nurses and Healthcare Professionals (Hygienists) teachers' in the interest of the development of the nursing occupation in 1925–1939

Liczba i charakterystyka szkół	9 szkół (1918–1939) wzorujących się na programach amerykańskich, a także na programie nauczania w USPiH
Współpraca międzynarodowa	W latach 1925–1938 Fundacja Rockefellera udzieliła 30 stypendiów zagranicznych, w tym m.in. M. Epstein, T. Kulczyńskiej, A. Rydlównie, w celu poznania organizacji szkół w USA i Europie
Podręczniki	„Zabiegi Pielęgniarskie” pod red. T. Kulczyńskiej i H. Chrzanowskiej (1938 r.)
Towarzystwa	Współtworzenie przez nauczycielki USPiH pierwszej zawodowej organizacji Polskiego Stowarzyszenia Pielęgniarek Zawodowych (1925 r.)
Czasopisma	„Pielęgniarka Polska” — pierwsze czasopismo pielęgniarskie (1929 r.)
Regulacje prawne	Ustawa o zawodzie pielęgniarki (1935 r.), przy której pracowały nauczycielki z USPiH

wyłącznie pielęgniarka. W Poznaniu i Warszawie na czele szkół stały początkowo pielęgniarki z USA; USPiH w Krakowie od początku była kierowana przez polskie pielęgniarki. Do ważnych osiągnięć tego okresu można zaliczyć: powstanie Polskiego Stowarzyszenia Pielęgniarek Zawodowych (PSPZ) (1925 r.), przystąpienie PSPZ do Międzynarodowej Rady Pielęgniarek (ICN, *International Council of Nurses*) (1925 r.), utworzenie w Departamencie Służby Zdrowia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Referatu Pielęgniarskiego (1926 r.), rozpoczęcie wydawania pierwszego czasopisma zawodowego — „Pielęgniarka Polska” (1929 r.), uchwalenie ustawy o pielęgniarstwie stanowiącej podstawy prawne zawodu (1935 r.) oraz powstanie pierwszego podręcznika autorstwa pielęgniarek — „Zabiegi pielęgniarskie” (1938 r.) (tab. 2) [1, 8, 9].

W okresie II wojny światowej Niemcy zamknęły większość szkół pielęgniarskich; pielęgniarki mogły się kształcić tylko w Warszawie. Do 1942 roku działała Szkoła Pielęgniarstwa Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK), a do kwietnia 1943 roku — Szkoła Pielęgniarstwa na Czystem, przeniesiona na teren getta. Warszawska Szkoła Pielęgniarstwa działała do wybuchu powstania warszawskiego. W 1940 roku podjęły w niej naukę uczennice ze zlikwidowanych szkół pielęgniarstwa w Krakowie i Poznaniu, a w 1942 roku — z zamkniętej Szkoły Pielęgniarstwa PCK. Przez całą II wojnę światową funkcjonowała tylko Szkoła Pielęgniarstwa Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia przy Szpitalu Przemienienia Pańskiego. Równocześnie ze szkoleniem pielęgniarek prowadziła ona szkolenie kandydatek na pielęgniarki — położne [10, 11]. W 1943 roku

Tabela 3. Kształcenie pielęgniarek w zakresie podstawowym w Polsce w latach 1945–1950**Table 3.** Nursing education in Poland at the elementary level in years 1945–1950

Lata trwania naboru	1949–1950
Poziom wykształcenia	Średnie zawodowe
Tytuł zawodowy	Pielęgniarka
Liczba szkół	Do końca 1945 r. udało się uruchomić 3 szkoły pielęgniarstwa o 2,5-letnim okresie nauki w Warszawie, Krakowie (USPiH) i Gdańsku. W 1946 r. powstało 6 nowych szkół, ale naukę w nich skrócono do 2 lat. W tym też roku powstały szkoły pielęgniarstwo-położnicze o 3-letnim okresie nauczania w Bydgoszczy, Gdańsku, Krakowie (USPiH); w następnych latach nastąpił lawinowy wzrost liczby szkół.
Wymagania przy przyjęciu	Szkoła średnia
Ogólna liczba godzin kształcenia	Zróżnicowana; w szkołach 2-letnich — 2607 godzin.
Inne możliwości uzyskiwania kwalifikacji do wykonywania zawodu	Na mocy Dekretu z 1947 r. postanowiono dopuścić do opieki nad chorymi: a. młodsze pielęgniarki — osoby z niewielkim przygotowaniem uzyskanym na krótkich kursach organizowanych przez PCK oraz osoby, które jako sanitariuszki pracowały w szpitalach wojskowych lub przyfrontowych b. pielęgniarki przyuczone — osoby bez przygotowania, ale mające chęć pomagania chorym, które pod opieką pielęgniarek dyplomowanych miały przyuczać się do praktycznego wykonywania zabiegów pielęgnacyjnych w trakcie 2 lat pracy
Regulacje prawne	W 1949 r. w Warszawie powstał Ośrodek Szkolenia Instruktoerek Pielęgniarstwa, który w latach 60. został przekształcony w Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Średnich Kadr Medycznych. W 1950 r. Ustawa o zakładach społecznych służby zdrowia i planowej gospodarce w służbie zdrowia upaństwowiła szkoły pielęgniarstwie

USPiH — Uniwersytecka Szkoła Pielęgniarek i Opiekunek Zdrowia (Higienistek); PCK — Polski Czerwony Krzyż

w tajemnicy przed władzami niemieckimi powstała Szkoła Pielęgniarstwo-Położnicza [12].

Po wojnie rozpoczął się proces masowego organizowania kształcenia pielęgniarek, niejednokrotnie kosztem jego poziomu. Pierwsze powojenne programy nauczania dla średnich szkół pielęgniarstwie wzorowano na dokumentacji programowej okresu międzywojennego. Istniało wówczas aż 18 możliwości uzyskania kwalifikacji do wykonywania zawodu, w formie różnych kursów i szkół (tab. 3). Szkoły różniły się między sobą pod względem warunków przyjęcia, czasu kształcenia, programów. W związku z tworzeniem podstaw socjalistycznej służby zdrowia Ministerstwo Zdrowia wprowadziło w 1947 roku zmiany w programach nauczania i wychowania, które miały się odbywać w duchu marksistowsko-leninowskim. W Warszawie w 1949 roku powstał Ośrodek Szkolenia Instruktoerek Pielęgniarstwa. Momentem zwrotnym w ujednoczeniu szkolnictwa pielęgniarstwie było upaństwowienie szkół w 1950 roku — wszystkie szkoły otrzymywały fundusze z budżetu państwa. W tym samym roku szkoła krakowska została odłączona od UJ [9, 13].

Od lat 50. sprawy związane z zapewnieniem koniecznych kadr przejęły Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej oraz wojewódzkie wydziały zdrowia, a od 1952 r. — Departament Średnich Szkół Medycznych. Wielkim sukcesem w tym okresie było powstanie w 1957 roku Polskiego Towarzystwa Pielęgniarstwie (PTP), które w 1961 roku zostało włączone do ICN. W 1973 roku opublikowało ono „Zasady etyki zawodowej polskiej pielęgniarki i położnej”, a w 1984 roku przekazało je jako obowiązujące środowisku pielęgniarstwie. Przez wiele lat PTP wydawało jedyne czasopismo zawodowe dla pielęgniarek — „Pielęgniarka i Położna” — do którego pisały między innymi nauczycielki szkoły krakowskiej [9]. W latach 1950–2001 szkoła krakowska funkcjonowała pod szyldami Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa (1950–1964), Państwowej Szkoły Medycznej Pielęgniarstwa (1964–1971) oraz Medycznego Studium Zawodowego (MSZ) nr 1 Wydział Pielęgniarstwa im. Anny Rydlówny (1971–2001), najpierw z siedzibą przy ulicy Kopernika 25, a od 1975 roku — przy ulicy Michałowskiego 12.

Tabela 4. Kształcenie pielęgniarek w zakresie podstawowym w Polsce w latach 1950–2003**Table 4.** Nursing education in Poland at the elementary level in 1950–2003

	Forma kształcenia	
	Studium medyczne	Liceum medyczne
Lata trwania naboru	1950–2003	1961–1991
Poziom wykształcenia	Średnie zawodowe	Średnie zawodowe
Tytuł zawodowy	Pielęgniarka	Pielęgniarka
Liczba lat edukacji	Profil ogólny — 2 lata; profil (neuro)psychiatryczny — 2,5 roku Od 1991 r. — 2,5 roku W 1996 r. eksperymentalnie w 6 szkołach, a w 1997 r. w kolejnych 4 — 3 lata	Początkowo 4 lata, później 5 lat
Wymagania przy przyjęciu	Ukończenie LO, świadectwo maturalne/dojrzałości Od 1981 r. — tylko ukończenie LO Od 1996 r. — świadectwo dojrzałości	Ukończenie 8 klas SP
Ogólna liczba godzin kształcenia	Studium 2-letnie — 2607 godz. Studium 2,5-letnie — 2861 godz. Studium 3-letnie — 4600 godz.	3124 godz.
Egzamin końcowy	Egzamin teoretyczny i praktyczny	Egzamin teoretyczny i praktyczny

LO — liceum ogólnokształcące; SP — szkoła podstawowa

W tym okresie kształcenie pielęgniarek na poziomie średnim, obejmującym zakres podstawowy, było prowadzone nie tylko w 2-letnim studium medycznym o kierunku ogólnym lub 2,5-letnim studium o kierunku neuropsychiatrycznym/psychiatrycznym (dającym uprawnienia średniej szkoły zawodowej medycznej), lecz także w drugiej, popularniejszej formie kształcenia — liceum medycznym (początkowo 4-letnim, później 5-letnim). Zaczęto przygotowywać absolwentów zarówno do pracy z człowiekiem chorym, jak i do praktyki w podstawowej opiece zdrowotnej. W roku szkolnym 1991/1992 wstrzymano rekrutację do 5-letnich liceów medycznych, a w studium medycznym wydłużono okres nauki do 2,5 lat. W 1996 roku eksperymentalnie wprowadzono program 3-letni, obejmujący 4600 godzin, w 6 szkołach na terenie Polski: w Poznaniu, Wrocławiu, Lublinie, Chełmie, Ostrowie Wielkopolskim, a także właśnie w Krakowie — w MSZ nr 1 Wydział Pielęgniarstwa im. Anny Rydlówny. Rok później 3-letni program nauczania pojawił się w 4 kolejnych szkołach: w Katowicach, Szczecinie, Gdańsku i Warszawie. W 2003 roku wstrzymano nabór słuchaczy do tego typu szkół (tab. 4) [8, 14].

Wprowadzenie pielęgniarstwa na poziom studiów zawodowych (licencjackich) na uniwersytetach i akademiach medycznych oraz w wyższych szkołach zawodowych w Polsce nastąpiło dopiero w roku 1998. Inicjatorem tej zmiany był ośrodek krakowski.

Ówczesny Wydział Ochrony Zdrowia Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego (WOZ CM UJ), dzięki porozumieniu wojewody małopolskiego z UJ oraz funduszom z programu TEMPUS, utworzył wspólną bazę naukowo-dydaktyczną z MSZ nr 1. Program nauczania na WOZ CM UJ (obecnie na WNZ CM UJ) na kierunku pielęgniarstwo ulegał zmianom, zwiększyła się liczba godzin dydaktycznych — od 3400 do 4815 obecnie (tab. 5). Dzięki pomocy funduszy unijnych od roku akademickiego 2004/2005 uczelnie, w tym krakowska, rozpoczęły także kształcenie pielęgniarek i pielęgniarzy będących absolwentami liceów medycznych i średnich szkół medycznych na studiach niestacjonarnych pierwszego stopnia (tzw. pomostowych). Absolwenci tych studiów mogli uzupełnić wykształcenie, uzyskać tytuł licencjata i podjąć studia drugiego stopnia [15, 16].

W Polsce w latach 2000–2014 studia licencjackie ukończyło 90 000 osób, w tym pomostowe — około 53 000. Corocznie dyplom licencjata pielęgniarstwa na WNZ CM UJ uzyskuje około 120 absolwentów studiów stacjonarnych, a do roku 2013 otrzymywało go także około 90 osób ze studiów niestacjonarnych — pomostowych. Zgodnie z obowiązującą koncepcją kształcenia absolwent jest przygotowany do samodzielnego wykonywania świadczeń zdrowotnych wobec dziecka, osoby dorosłej i osoby w podeszłym wieku — w zakresie promowania i zachowania zdrowia, zapobiegania chorobom, sprawowania holi-

Tabela 5. Kształcenie pielęgniarek w zakresie podstawowym w Polsce w latach 1989–2015

Table 5. Nursing education in Poland at the elementary level in years 1989–2015

Forma kształcenia	3-letnie studia licencjackie stacjonarne (I stopnia)
Lata twania naboru	Od 1998 r.
Poziom wykształcenia	Wyższe zawodowe
Tytuł zawodowy	Licencjat pielęgniarstwa
Wymagania przy przyjęciu	Świadcstwo dojrzałości
Ogólna liczba godzin kształcenia	3400 w latach 1998–2002; 4600 w latach 2003–2005; 4815 od 2007 r.; 4720 od 2012 r.; 4854 w r.ak. 2014/2015 w Krakowie
Egzamin końcowy	Egzamin praktyczny i obrona pracy licencjackiej

Tabela 6. Kształcenie pielęgniarek na poziomie studiów wyższych kończących się uzyskaniem tytułu magistra pielęgniarstwa w Polsce

Table 6. Nursing education in Poland on the level of graduate studies finalized with master of degree in nursing

	Forma kształcenia	
	Studia magisterskie (stacjonarne i niestacjonarne)	Studia magisterskie uzupełniające II stopnia (stacjonarne i niestacjonarne)
Lata trwania naboru	Od 2003 r.	Od 2001 r.
Miejsce prowadzenia	Wydziały pielęgniarstwa na akademiach medycznych: Lublin (1969 r.), Katowice (1974 r.), Kraków (1975 r.), Poznań (1975 r.), Wrocław (1978 r.), Łódź (1997 r.) Bydgoszcz (1998 r.), Gdańsk (1999 r.), Białystok (1999 r.), Warszawa (2000 r.), Szczecin (2001 r.)	Wydziały nauk o zdrowiu (kierunek: pielęgniarstwo) na akademiach/ uniwersytetach medycznych i w CM UJ; wyższe szkoły zawodowe (kierunek: pielęgniarstwo)
Tytuł zawodowy	Magister pielęgniarstwa	Magister pielęgniarstwa
Liczba lat edukacji	4 lata	2 lata
Wymagania przy przyjęciu	Studia przeznaczone dla absolwentów szkół medycznych z 2-letnim stażem pracy (wymóg ten później zniesiono); wynik egzaminu wstępnego obejmującego takie przedmioty, jak anatomia z fizjologią, pielęgniarstwo, język obcy	Dyplom ukończenia studiów I stopnia na kierunku pielęgniarstwo; na WNZ CM UJ lista rankingowa tworzona na podstawie elektronicznej kolejności rejestracji
Ogólna liczba godzin kształcenia	Początkowo 3000 godz.; od 1985 r. — nie mniej niż 3600 godz.	Od 2012 r. — nie mniej niż 1300 godz. (zgodnie z KRK)
Egzamin końcowy	Obrona pracy magisterskiej	Obrona pracy magisterskiej (możliwość kontynuowania nauki na studiach III stopnia — doktoranckich)

KRK — krajowe ramy kwalifikacyjne

stycznej i zindywidualizowanej opieki nad pacjentem w każdym wieku, niepełnosprawnym i umierającym, podejmowania inicjatywy i nieustannego, kreatywnego rozwoju, aktywnego uczestniczenia w rozwoju praktyki pielęgniarstwa [16].

W Polsce kształcenie pielęgniarek na poziomie wyższym magisterskim zaczęło się rozwijać w latach 70. ubiegłego stulecia. Studia początkowo trwały 3 lata, a ich ukończenie nie skutkowało otrzymaniem tytułu magistra; umożliwił to dopiero 4-letni

plan studiów wprowadzony w 1972 roku. Pierwszy wydział pielęgniarstwa powstał w Lublinie, a następne — w Katowicach, Poznaniu, Krakowie i we Wrocławiu. Siedzibą wydziału krakowskiego, powstałego przy Akademii Medycznej, został budynek przy ulicy Kopernika 25, zajmowany wcześniej przez MSZ nr 1, które przeniesiono na ulicę Michałowskiego 12. Pierwsze programy zakładały 3000 godzin dydaktycznych. Później plany i programy nauczania były wielokrotnie zmieniane i modyfikowane. Od 1985

roku liczba godzin wynosiła nie mniej niż 3600. Początkowo celem kształcenia na poziomie wyższym magisterskim było głównie przygotowanie kadry do nauczania w średnich szkołach medycznych, a później — do zarządzania, promowania zdrowia i działalności naukowo-badawczej [15].

Wizja wejścia Polski do Wspólnoty Europejskiej i potrzeba sprostania dyrektywom dotyczącym kształcenia pielęgniarek, a także coraz większe naciski środowiska pielęgniarskiego spowodowały, że z końcem ubiegłego stulecia powołano kilka kolejnych wydziałów pielęgniarskich na akademiach i uniwersytetach medycznych — w Łodzi, Bydgoszczy, Gdańsku, Białymstoku, Warszawie, Szczecinie. Prowadziły one 4-letnie studia magisterskie — stacjonarne i niestacjonarne (zaoczne) — do 2003 roku [17]. Obecnie około 70 uczelni kształci pielęgniarki na poziomie wyższym zawodowym w zakresie podstawowym (I stopnia; w trybie 3-letnim stacjonarnym), a część z nich — także na studiach magisterskich uzupełniających (II stopnia; w trybie 2-letnim stacjonarnym i niestacjonarnym) (tab. 6).

Na kierunku pielęgniarstwo na WNZ UJ CM tytuł magistra pielęgniarstwa otrzymuje corocznie około 180 studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Zgodnie z przyjętą koncepcją kształcenia absolwent posiada pogłębioną wiedzę i umiejętności z zakresu nauk medycznych, społecznych i humanistycznych oraz pielęgniarstwa specjalistycznego, niezbędne do zapewnienia wysokiego poziomu opieki pielęgniarstwa, kierowania pracą zespołów pielęgniarstwa, bycia promotorem i liderem zdrowia, prowadzenia edukacji zdrowotnej chorego i jego rodziny, wskazywania priorytetów badań naukowych w pielęgniarstwie i uczestniczenia w pracach zespołów badawczych [16].

Ponadto WNZ CM UJ prowadzi kształcenie na stacjonarnych studiach trzeciego stopnia (doktoranckich) w dziedzinie nauk o zdrowiu oraz na studiach podyplomowych z zakresu zarządzania jednostkami opieki zdrowotnej. Ma uprawnienia do nadawania doktora w dziedzinie nauk o zdrowiu oraz nauk medycznych, a także stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk o zdrowiu.

W kształceniu pielęgniarek i pielęgniarzy na studiach pierwszego i drugiego stopnia wykorzystuje się nowoczesne aktywizujące i problemowe metody kształcenia oraz zwraca uwagę na zdobywanie kompetencji. Wprowadza się e-learning, metody symulacyjne wysokiej wierności, obiektywne metody oceny efektów kształcenia (OSCE, *objective structured clinical examination*). Studenci pielęgniarstwa korzystają z programów wymiany zagranicznej, na przykład Erasmus, Socrates. Absolwenci mają możliwość, zgodnie z Dyrektywą 36/2005, zatrudnienia

we wszystkich krajach Unii Europejskiej oraz szansę zdobywania specjalizacji [16].

Akademiccy nauczyciele pielęgniarstwa wyjeżdżają na staże międzynarodowe, prowadzą badania naukowe, organizują konferencje krajowe i międzynarodowe. Wdrażają do praktyki teorie pielęgniarstwa i standardy opieki, zgodnie ze zmieniającą się rolą i funkcjami pielęgniarstwa. W latach 1975–2015 wydanych zostało 40 książek (w tym podręczników i monografii) pod redakcją pielęgniarek — nauczycieli akademickich Wydziału Pielęgniarstwa CM UJ, WOZ CM UJ oraz IPI — i jeszcze więcej z ich udziałem. Osoby te współpracują z licznymi pielęgniarskimi towarzystwami naukowymi i stowarzyszeniami zawodowymi, między innymi z: PTP, Polskim Towarzystwem Pielęgniarek Anestezjologicznych i Intensywnej Opieki, Polskim Stowarzyszeniem Pielęgniarek Epidemiologicznych, Polskim Stowarzyszeniem Pielęgniarek Pediatrycznych, Polskim Stowarzyszeniem Pielęgniarek Onkologicznych, Polskim Towarzystwem Pielęgniarstwa Ratunkowego, Polskim Towarzystwem Pielęgniarek Stomijnych, Polskim Towarzystwem Pielęgniarstwa Opieki Paliatywnej i Hospicyjnej, Polskim Towarzystwem Pielęgniarstwa Angiologicznego, Polskim Towarzystwem Pielęgniarek Neurologicznych, Polskim Stowarzyszeniem Pielęgniarek i Pielęgniarzy Psychiatrycznych. Są autorami licznych artykułów oraz członkami komitetów redakcyjnych i naukowych czasopism pielęgniarskich naukowych i zawodowych: „Pielęgniarstwo Polskie”, „Problemy Pielęgniarstwa”, „Pielęgniarstwo XXI Wieku”, „Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne”, „Współczesne Pielęgniarstwo i Ochrona Zdrowia”, „Pielęgniarka Epidemiologiczna”, „Pielęgniarstwo Chirurgiczne i Angiologiczne”, „Analiza Przypadków w Pielęgniarstwie i Położnictwie”, „Journal of Public Health”, „Pielęgniarstwo Neurologiczne i Neurochirurgiczne”, „Pielęgniarstwo w Anestezjologii i Intensywnej Opiece”, „Magazyn Pielęgniarki i Położnej”, „Małopolskie Pielęgniarki i Położne”. Pielęgniarki pracujące w IPI na WNZ UJ CM aktywnie włączają się w prace takich instytucji, jak: Departament Pielęgniarek i Położnych, Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych, Naczelna Rada Pielęgniarek i Położnych czy Małopolska Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych [16].

Podsumowanie

Rozwój pielęgniarstwa w Polsce rozpoczął się znacznie później niż w wielu innych krajach, takich jak Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Niemcy. Na krótko doszło do niego w latach 1911–1939, ale niemal całkowicie zatrzymał się w czasie wojny, po której nastąpił 20-letni okres chaosu. Wychodzenie z trudnego okresu rozpoczęło się z początkiem lat 60.

XX wieku. Dziś pielęgniarstwo rozwija się intensywniej niż kiedykolwiek wcześniej, czerpiąc z bogatej tradycji — zarówno w teorii, jak i w praktyce.

Absolwenci kierunku pielęgniarstwo są od lat pozytywnie oceniani przez pracodawców i pacjentów. Zajmują wysokie miejsca w konkursach organizowanych przez Zarząd Główny PTP — na Pielęgniarkę Roku. Krakowskie środowisko akademickie pielęgniarzek w dużej części tworzą absolwentki MSZ nr 1 Wydział Pielęgniarstwa, WOZ CM UJ oraz IPiP na WNZ UJ CM. Nie zaprzepaściły one wkładu nestorek w rozwój pielęgniarstwa zawodowego i dziś mogą być dumne ze swoich osiągnięć. Doprowadziły, zwłaszcza na przełomie XX i XXI wieku, do najbardziej intensywnego w dziejach rozwoju zawodowego i naukowego tej dyscypliny oraz kształcenia pielęgniarzek. W ciągu ostatnich 90 lat Kraków był ważnym ośrodkiem najlepszych tradycji pielęgniarstwa w Polsce.

Piśmiennictwo

1. Chrzanowska H. Dzieje Krakowskiej Szkoły Pielęgniarek. Lata 1925-1939 i okupacja. W: Krakowska Szkoła Pielęgniarek im. Anny Rydlówny (praca zbiorowa), Krajowa Agencja Wydawnicza, Kraków 1986: 9–24.
2. Matoga H. Maria Epstein, działaczka organizacji charytatywnych, inicjatorka kształcenia w zawodzie pielęgniarki. W: Zahradniczek K. (red.). Dzieje pielęgniarstwa w Krakowie. Wydawnictwo ad vocem, Kraków 2011: 80–102.
3. Urbanek B. Zmagania o profesję w XIX i XX wieku (do roku 1963). W: Urbanek B. (red.). Zawód pielęgniarki na ziemiach polskich w XIX i XX wieku. Wydawnictwo Makmed, Lublin 2008: 56–89.
4. Perkowska U. Ty, Panie, wskazujesz mi drogę życia. Służebnica Boża Siostra Magdalena Maria Epstein OP. Wydanie drugie poprawione i rozszerzone. Mniszki Zakonu Kaznodziejskiego w Krakowie „Na Gródku”, Kraków 2014.
5. Regulamin Uniwersyteckiej Szkoły Pielęgniarek w Krakowie z 1937 r. Salonik Historii Pielęgniarstwa. IPiP WNZ UJ CM, Kraków.
6. Tekst T. Kulczyńskiej o M. Epstein. Salonik Historii Pielęgniarstwa. IPiP WNZ UJ CM, Kraków.
7. Kaniewska-Iżycka J. Rozwój pielęgniarstwa w Polsce do roku 1950. Cz. II. CMDNŚrSzM, Warszawa 1987.
8. Poznańska S. Pielęgniarstwo wczoraj i dziś. PZWL, Warszawa 1988.
9. Dobrowolska B. Materiały Historyczne Pielęgniarstwa Polskiego — przyczynek do dziejów pielęgniarstwa polskiego XX wieku. Oficyna Wydawnicza MA, Łódź 2013.
10. Jezierska M.B. Pochylone nad człowiekiem. Z dziejów Warszawskiej Szkoły Pielęgniarstwa 1921–1945. Tom I. Stowarzyszenie Redaktorów, Warszawa 1991.
11. Kaniewska-Iżycka J. Rozwój pielęgniarstwa w Polsce do roku 1950. Cz. III. CMDNŚrSzM, Warszawa 1988.
12. Kulczyńska T. Życiorys (opracowanie własne — maszynopis). Kraków 1981 (i wcześniejsze wersje: 1951, 1964, 1974). Salonik Historii Pielęgniarstwa. IPiP WNZ UJ CM, Kraków
13. Maksymowicz A. Zagadnienia zawodowe na tle historycznym. Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1977.
14. Walewska E., Radzik T. Krakowska Szkoła Pielęgniarek i jej działalność w latach 1950–2001. W: Zahradniczek K. (red.). Dzieje pielęgniarstwa w Krakowie. Wydawnictwo ad vocem, Kraków 2011: 301-369.
15. Ziarko E., Majda A., Zalewska-Puchała J., Akademickie kształcenie pielęgniarzek w Krakowie w latach 1975–2010. W: Zahradniczek K. (red.). Dzieje pielęgniarstwa w Krakowie. Wydawnictwo ad vocem, Kraków 2011: 459–508.
16. Majda A., Zalewska-Puchała J., Ziarko E. Kształcenie pielęgniarzek w Krakowie na poziomie wyższym magisterskim w latach 1975–2015. Pielęgniarki i Położne Małopolskie 2015; 17: 15–23.
17. Fetlińska J. Kształtowanie się wyższego szkolnictwa pielęgniarskiego. W: Urbanek B. (red.). Zawód pielęgniarki na ziemiach polskich w XIX i XX wieku. Wydawnictwo Makmed, Lublin 2008: 394–416.